జ్ఞానోదయం

షణ్ముఖం ఉలిక్కిపడి నిద్ర లేచాడు.

ఆదిలక్ష్మి పాలవాడితో ఘర్షణ పడుతూ వుంది. విసుగ్గా మంచం దిగాడు షణ్ముఖం. అప్పటికే బారెడు పొద్దెక్కింది. గబగబా బాత్ రూంలోకి నడిచాడు.

ఇవ్వాళ ముప్పై ఒకటో తారీఖు. సాయంత్రంలోగా పని పూర్తిచేసి ఆఫీసరుకు చూపించకపోతే తను వినాల్సిన మాటలు ఆ భగవంతుడికే తెలుసు! ఆఫీసర్ మరి! ఏమైనా అంటాడు. తను ఆఫ్టరాల్ ఒక ఎన్. జీ. ఓ. ఏమన్నా తలవంచుకొని పడాలి. తలెత్తి వినకూడదు.

త్వరత్వరగా స్నానం ముగించాడు. నాలుగు పచ్చడి ముద్దలు మింగి ఆఫీసుకు బయలుదేరాడు.

'ఏమండీ ?'

గడప దాటుతున్న షణ్ముఖం ఆగాడు. విసుగ్గా భార్య ముఖంలోకి చూశాడు.

'ఇవ్వాళన్నా పెందాలాడే వస్తారా ?'

షణ్ముఖానికి వళ్ళు మండిపోయింది.

'మాట్లాడరేం ?' దీనంగా అన్నది ఆదిలక్ష్మి. షణ్ముఖం మాట్లాడలేదు.

'నిన్న కూడా పాపకు మందు లేదు. పిల్లవాడికి కోరింత దగ్గు ఎక్కువైంది.'

షణ్ముఖం భార్య ముఖంలోకి చూశాడు.

ఆమె చూపులు అతని గుండెలకు తుమ్మ ముళ్ళలా గుచ్చుకున్నాయ్. అపరాధిని చూసినట్టు చూస్తుంది భర్తను భార్య.

'మాట్లాడరేం ?'

తను ఏం మాట్లాడాలి ? తను కావాలని రోజూ ఆలస్యంగా వస్తున్నాడా ? తనకేదో ఆకర్షణ వుండి కూర్చుంటున్నాడా ? తనేమన్నా ఆఫీసరా కావాలన్నప్పుడు సీట్లోనుంచి లేచి వచ్చి గవర్నమెంటు కార్లో దర్జాగా కూర్చుని బయలదేరటానికి ? దీనికి బొత్తిగా బుద్ధిలేదు. తన గురించి బొత్తిగా ఆలోచించదు.

"మాట్లాడరేం? ఒక వైపు చిన్న వాళ్ళిద్దరికి జబ్బులు. మీ అమ్మగారికి తన పూజలతోనే సరిపోతుంది. ఇంటెడు చాకిరీతో సతమతమై పోతున్నాను. మీరేమో రాత్రి తొమ్మిదింటిదాకా రారాయె! పెళ్ళాం బిడ్డలు గుర్తున్నట్టే వుండదా మీకు?"

"అయిందా?" కోపంగా అన్నాడు.

ఆదిలక్ష్మి కళ్ళల్లో నీరు తిరిగింది.

'మీకు బొత్తిగా మా గురించి ఆలోచనే వుండదు."

ఆదిలక్ష్మికి దుఃఖం పొర్లుకొచ్చింది. ఆపైకి మాట్లాడలేక పోయింది. ఛీ! ఛీ! ఇదొకటి! నీళ్ళకుండ ఎప్పుడూ నెత్తినే వుంటుంది. "నా బిడ్డలూ నేనూ, మీకు అంత బరువై పోయామా" ఏడుస్తూనే అన్నది భార్య.

దీని బిడ్డలట! తన బిడ్డలు కారూ! తన పెళ్ళాం అన్నా తన పిల్లలన్నా తనకు పట్టటం లేదా! వాళ్ళు తనకు బరువు అనుకుంటున్నాడా? అలా అనుకుంటే ఏనాడో ఈ బాధ్యతలనుండి పారిపోయేవాడు! దీనికి ఆ మాత్రం జ్ఞానం లేదు.

ఆదిలక్ష్మి కళ్ళు తుడుచుకుంది.

ముందు ఏడుపు పుట్టి ఆ తర్వాత ఇది పుట్టింది. దీని బతుకంతా ఏడుపే. ఈ ఇంటి కప్పూ గోడలూ దీని కన్నీళ్ళతో నాని నాని కూలిపోతాయి.

షణ్ముఖం రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు.

" నా గోడు ఆలకించేవాళ్ళే లేరు. " ఎక్కిళ్ళ మధ్యనుంచి ఆదిలక్ష్మి కంఠం.

ఓ భగవంతుడా! ఎక్కడున్నావయ్యా? ఒక ఏనుగు ఏడిస్తేనే "సిరికిం జెప్పడు—శంఖు చక్ర యుగమున్ చేదోయి సంధింపడు...." ఇంకా ఏమేమో వదిలేసి పరిగెత్తు కొచ్చావటగా! నువ్వు ఆపద్బాంధవుడివట! కరుణామయుడివట. ఒక మనిషి అందులో ఆడమనిషి ఏడుపు ఏనుగు ఏడుపు కదిలించినంత మాత్రం నిన్ను కదిలించలేకపోతుందా? మరెందుకు రావు? నీ గురించి చెప్పిందంతా అబద్ధమేనా?

' ఏమండీ '

' ఛ! ఊరుకో, ఎప్పుడూ ఏడుపే వెధవ ఏడుపు ముఖము నువ్వూను! ఆఫీసు పని అయిపోగానే వస్తాన్లే ' రెండడుగులు ముందుకు వేశాడు షణ్ముఖం.

" వచ్చేప్పుడు డాక్టరు దగ్గరకెళ్ళి మందు కూడా తీసుకురండి. "

' అలాగే. ' ఎలాగో అనగలిగాడు.

' ఆ మర్చిపోయాను. కాఫీ పౌడీ, పంచదార కూడా అయిపోయినై.

" ఊ ! " మరో అడుగు ముందుకు వేశాడు.

" పిల్లకు బొత్తిగా ధారకం పోవడం లేదు. ఒక గ్లూకోజ్ డబ్బా, బత్తాయి పళ్లు.... "

షణ్ముఖం గిర్రున తిరిగి భార్య ముఖంలోకి చూశాడు. ' ఊఁ ఇంకా ? '

ఆదిలక్ష్మి భర్త ముఖంలోకి చూస్తూ మాట్లాడలేక పోయింది. ఆరోజు మూడో ఒకటో తారీఖని గుర్తొచ్చి బొమ్మలా నిలబడిపోయింది.

' ఒరె అబ్బాయ్ ! కందిపప్పు, పెద్దుల్లిపాయలూ— చింతపండూ తీసుకురారా. '

షణ్ముఖం తల్లి మంగమ్మ ఉతికి, పిండిన బట్టలు భుజంమీద వేసుకొని బయటికి వచ్చింది.

షణ్ముఖానికి వెనక్కి తిరిగి తల్లి ముఖం చూసే ధైర్యం లేక వీధిలోకి చూస్తూ నిలబడిపోయాడు.

' ఎటూ మార్కెట్‌కు వెళ్తారుగా కూరగాయలు కూడా పట్టుకు రండి ! ' పెళ్ళాం గొంతు.

" ఒరే నాయనా, ఓ పాతిక నిమ్మకాయలు కూడా పట్టుకురా ! కోసి ఉప్పులో వేస్తాను. నోరు మరీ చవిచచ్చి పోయింది. "

"నానోస్నెయ్. రంగు పెన్సిళ్ళూ జామెంట్రీ బాక్సు....మాష్టారుగారు తిడుతున్నారు."

'ఏమండోయ్ మరి....'

'నానోస్నెయ్ మరేమో....'

'ఓరే నాయనా....'

షణ్ముఖం చరచర వెళ్ళిపోయాడు.

రోడ్డుమీద ఉసిగా నడుస్తున్నాడు. చురచుర ఎండ నెత్తి మాడుస్తూ వుంది. అరిగిపోయిన చెప్పులు ఎండకు కరిగిన తారుకు మధ్య మధ్య అతుక్కుంటూ వున్నాయి. మైలు దూరం నడవాలి. నటరాజా సర్వీస్. నిగనిగలాడుతున్న నల్లటి ఎంబాసిడర్ షణ్ముఖం పక్కగా దూసుకుపోయింది. అది ఎవరి కారో తెలుసు.

ఆఫీసరు వెళ్ళాడు. తనకు ఇవ్వాళ ఆలస్యం కాక తప్పదు—నడక వేగం హెచ్చించాడు.

ఏమిటీ జీవితానికి అర్థం? ఈ బ్రతుక్కు ప్రయోజనం? అసలు తను బ్రతికేది కూడా ఒక బ్రతుకేనా?

సెంటర్‌లో కొచ్చేసరికి క్లాక్ టవర్ 'టంగ్'న ఒక దెబ్బకొట్టింది శ్రీరామచంద్రమూర్తి విరిచిన శివధనుష్టం కారంలా విన్పించింది షణ్ముఖానికి.

షణ్ముఖం చివ్వున తలెత్తి చూశాడు. సత్యాన్వేషణలో పడి విహరిస్తున్న మనసు తా[రోడ్డుమీద సెంటర్‌లో నిలబడిపోయిన అతనిలోకి తిరిగి వచ్చింది.

పదిన్నర !

అమ్మయ్యో, పదిన్నరే ?

అప్పుడే పదిన్నర అయింది. ఇంకా అరమైలు నడవాలి. సరిగ్గా బయలుదేరేప్పుడే అందరికీ అన్నీ గుర్తొస్తాయి. వాళ్ళకు బొత్తిగా బుద్ధిలేదు.

నల్ల[తాచులా తారురోడ్డు షణ్ముఖం కళ్ళముందు పడుకొని వుంది.

' లేట్ ! లేట్ ! యూ ఆర్ ఆల్‌వేస్ లేట్ – బుద్ధి లేదూ ! ఇలా అయితే సస్పెండు చేస్తాను.... ' ఆఫీసరు ఎలుగ్గొడ్డులా అరుస్తున్నట్టు కళ్ళముందు కన్పించాడు.

షణ్ముఖం పరుగులాంటి నడకతో చెమటలు కక్కుతూ ఆఫీసులోకి వచ్చి పడ్డాడు.

మూడుసార్లు లేటయితే ఒక క్యాజువల్లీవు కట్ అవుతుంది. ఆ తర్వాత మూడు రోజుల లేటుకు ఒకరోజు జీతం కట్. పైగా ఎన్ని మాటలు పడాలి ? ఎంత టెన్షన్ ?

"ఆఫీసరు పిల్చారు." నురగలు కక్కుతూ ఆఫీసులోకి వచ్చిపడ్డ షణ్ముఖంతో అన్నారు మునుస్వామి.

తను అనుకున్నంతా అయింది. ఆలస్యం అయినరోజే పిలుస్తాడు. తొమ్మిదింటికే వచ్చి కూర్చున్నరోజు ఒక్కసారీ పిలవరు. తను నడుస్తూ రావడం కార్లో వెళ్తూ చూసేవుంటాడు. అందుకే పిల్చి వుంటాడు.

"సార్ ? అయ్యగారు పిలుస్తున్నారు" ప్యూన్ వచ్చి చెప్పాడు. షణ్ముఖం కాళ్ళల్లో వణుకూ, మెదడులో హోరు ప్రారంభం అయింది.

పులిబోనులోకి వెళ్తున్నట్టు గుండె దడదడలాడుతూ వుంటే ఆఫీసరు గదిలోకి వెళ్ళాడు.

'ఏం లేటుగా వచ్చావ్ ?'

'ఆలస్యం అయింది సార్ !'

"ఏమిటా సమాధానం ? స్టుపిడ్ !"

"ఫూల్" అంటే ఫూల్‌లాగా స్టుపిడ్ అంటే స్టుపిడ్‌లా ఆఫీసరు ముందు ముఖం పెట్టడం నేర్చుకుని చాలాకాలం అయింది షణ్ముఖం.

"పలకవేం బుద్ధిలేదూ ?"

అయినా మౌనంగానే నిల్చున్నాడు షణ్ముఖం. ఆఫీసర్ల ప్రశ్నలకు సమాధానం ఇవ్వకూడదని ఏనాడో తెలుసుకున్నాడు.

" క్యాష్ అంతా వెరిఫైచేసి క్యాష్‌బుక్ క్లోజ్‌చేసి సంతకం తీసుకో. ఇవ్వాళ ముఫై ఒకటో తారీఖని తెలుసుగా ? "

" యస్ సార్ ! "

' వెళ్ళు ! '

ఒక్కసారి బయటకు వచ్చిపడి గుండెల నిండుగా గాలి పీల్చుకున్నాడు.

షణ్ముఖం బయటకి వచ్చిపడి తన సీటులో కూలబడ్డాడు. బుర్రంతా గందరగోళంగా వుంది.

ఛీ! వెధవ బ్రతుకు! ఆత్మగౌరవంలేని బతుకెందుకు? సర్వీసులో చేరినవాడికి ఆత్మగౌరవం వుండకూడదట. రాజీనామాపత్రం రాసి ఆఫీసరుగాడి ముఖంమీదకొట్టి ఇంటికి పోతే.... ?

' ఏమండీ మందులు తెచ్చారా ! '

' కందిపప్పు చింతపండూ తెచ్చావురా నాయనా ? '

' జామెంట్రీ బాక్స్ తెచ్చావా నాన్నా ? '

' చిన్నదానికి ధారకం పోవడంలేదు. గ్లూకోజ్ తెమ్మని చెప్పాను గదండీ. '

'అబ్బబ్బ ! నోరు ముయ్యండే !' కళ్ళు మూసుకొని నొసలు నొక్కుకొంటూ అరిచాడు షణ్ముఖం.

సెక్షన్లో వాళ్ళంతా ఉలిక్కిపడి చూశారు.

'ఎవర్నండీ!' సహ ఉద్యోగి.

అప్పటికిగాని ఈ లోకంలోకి రాలేదు. ఫిలాసఫీ ఆనర్సు పాసయిన షణ్ముఖం.

'సారీ!' గాడ్రేజ్ తెరిచి ఫైల్సూ క్యాష్‌బుక్కూ, వోచర్సూ, బల్లమీద పెట్టుకో సాగాడు. ఎవరికేసీ చూడకపోయినా అందరూ తననుచూసి ముసిముసిగా నవ్వుకుంటున్నట్టు అనిపించింది షణ్ముఖానికి.

ఫిలాసఫీ ఆనర్సులో క్లాసు! వెధవ క్లాసు ఎందుకు? తను ఎందుకు బతుకుతున్నాడో ఈ జీవితానికి అర్థం ఏమిటో? ఎంత ఆలోచించినా క్రాసువర్డ్ పజిల్‌లా తెగడంలేదు.

కాళ్లు లేక కాదు, కాలంవచ్చి చిక్కినట్టు ఫిలాసఫీ గ్రాడ్యుయేట్ ఎకౌంట్సు సెక్షన్‌లో యు. డి. గుమాస్తా అయ్యాడు. అదీ నాలుగేళ్ళ యల్. డి. సీ. గా పనిచేస్తేగాని కాలేదు. స్కూలు ఫైనల్‌వాడు చెయ్యాల్సిన ఉద్యోగంలో పోస్టు గ్రాడ్యుయేట్ అయే చేరాడు. ఏదో కొంతకాలం పనిచేస్తే మంచి ఉద్యోగం రాగానే వెళ్ళిపోవాలనే ఉద్దేశ్యం తోనే చేరాడు. కాని మంచి ఉద్యోగం దొరకడం మాట అటుంచి వున్న ఉద్యోగం నిలువుకోవడానికి తన సర్వశక్తులూ

ధారపోసి, ఆత్మాభిమానం చంపుకొని పనిచేశాడు. తర్వాత తీసుకోలేకపోతానా అని ఊబిలో కాలువేశాడు. మొలలోతు దిగబడిపోయాడు.

పొద్దుటినుంచి రాత్రిదాకా చేసినా ఈ పని తెమిలేది కాదు. ఎకౌంట్సు అంటే తనకు మహా చిరాకు. ఫిలాసఫీ చదివిన తనకు అంకెలంటే మరి చిరాకు కదూ ?

" ఇవ్వాళైనా పెందలాడే వస్తారా ? " రోజూ తన పెళ్ళాం ఇదే ప్రశ్న వేస్తుంది.

సీటులో కూర్చున్నాడేగాని షణ్ముఖం మనస్సులో ఏదో వేదాంతం జీవితపు విలువల తాలూకు ఆలోచనలు ముసురుకుంటున్నాయి. క్యాష్ రిజిష్టరూ కంటింజెంటు రిజిష్టరూ, బిల్లులూ ఓచర్సూ అతని ముఖంలోకి చూస్తున్నాయి.

ఆలోచన _ పని _ ఒకటి వుంటే మరొకటి సాగదు. ఆలోచనల్ని బలవంతంగా వెనక్కునెట్టి పనిలో తల దూర్చాడు ఎంతసేపు చేశాడో అతనికే తెలియదు.

" అయ్యగారు పిలుస్తున్నారు సార్ ! "

షణ్ముఖం తలెత్తి చూశాడు. వాల్‌క్లాక్ నాలుగుంపావు చూపిస్తోంది. ఇంకా పని పూర్తి కాలేదు. మెల్లిగా లేచి ఆఫీసరు గదిలోకి వెళ్ళాడు.

" పూర్తయిందా ? "

" ఆఁ అయిపోతూంది సార్. "

" ఛ ! ఏం మనిషివయ్యా ! మనిషిజన్మ ఎత్తావ్ ఎందుకూ ! ఎన్నిసార్లు చెప్పించుకుంటావు ! "

షణ్ముఖం గుండెలోకి బాకులు గుచ్చినట్టు అన్పించింది.

తను మనిషిజన్మ ఎందుకు ఎత్తాడా ?

" రాత్రి ఎంత పొద్దుపోయినా పని పూర్తిచేసి రిజిష్టర్సు ఇంటికి తెచ్చి సంతకాలు తీసుకో ! "

షణ్ముఖం ఏదో చెప్పాలనుకున్నాడు.

" ఛో ! ఇంకా నిలబడ్డావేం ? " చీదరించుకున్నాడు ఆఫీసరు.

" ఇవ్వాళ ఇంటి దగ్గిర అవసరమైన పనివుంది సార్ ! పిల్లలకు వంట్లో బాగాలేదు సార్ " నీళ్ళు నములుతూ అన్నాడు.

" షటప్ ముందు వెళ్ళి పని పూర్తిచెయ్. ఈ సాకులన్నీ నా దగ్గిర సాగవ్. వెళ్లు. "

షణ్ముఖం కాళ్ళీడ్చుకుంటూ బయటకి వచ్చాడు. కారు స్టార్టు అయిన శబ్దం వినిపించింది. ఆఫీసరు వెళ్ళిపోయాడు.

షణ్ముఖం చకచకా రాస్తున్నాడు.

ఫ్యూన్‌వచ్చి లైటు వేశాడు.

' అందరూ వెళ్ళిపోయాంరా ! ' షణ్ముఖం అడిగాడు.

' ఆఁ ! ఎస్టాబ్లిష్‌మెంట్ సూపర్నెంటుగారు మాత్రం వున్నారు ' అని చెప్పి ఫ్యూన్ వెళ్ళిపోయాడు.

షణ్ముఖం మళ్ళీ ఆలోచనల్లో మునిగిపోయాడు.

వాడు....వట్టి బి. యే. గాడు, తనను ఏమన్నాడూ ! తను మనిషిజన్మ ఎందుకు ఎత్తావన్నాడా ! అవును తను మనిషిజన్మ ఎందుకు ఎత్తినట్టు ? గాడిదలా చాకిరీ చేయడానికేగా !

మళ్ళీ ఈ రోజూ తొమ్మిదవుతుంది. పెళ్ళాం నిష్ఠూరం, తల్లి సణుగుడు ! పిల్లవాడి గోల ! పాపకు ఎలా వుందో ? పాపం అది మాత్రం ఏం చేస్తుంది ?

ఇంటికి వెళ్ళిపోతే ! ఎలా ! వచ్చేప్పుడు ఏమేమో తీసుకురమ్మని చెప్పారుగా ! వట్టి చేతులతో వెళితే ఇంటి దగ్గిర ఎదురయ్యే దృశ్యం కళ్ళకు కన్పించింది.

ఏమైనా ఈ నరకంనుంచి బయటపడాలి. గబగబా రిజిష్టరు మూసేశాడు.

కాని....మళ్ళీ తను వెళ్ళేది మరో నరకంలోకేగా నరకంనుంచి నరకానికి తన ప్రయాణం. ఈ ప్రయాణానికి అంతెప్పుడో !

ఆఫీసు ఒక యంత్రం. అందులో తను ఒక చక్రం. చక్రం గిరగిరా తిరుగుతూ వుంది. దానికి విరామం లేదు. విశ్రాంతి లేదు. మనసు లేదు. మమకారం లేదు. అభిమానం లేదు.

తెల్లారితే ఒకటో తారీఖు. అది ఎన్. జీ. ఓ. లకు పర్వదినం. కాని ఈరోజు ఒకటో తారీఖు తనచేతి నిండుగా పదిహేనువేలు జీతాలు పంచుతాడు. అన్ని కట్సు పోగా రెండొందల ఇరవై రూపాయలతో తను ఇంటికి వెళ్తాడు.

"అయ్యగారూ! ఎనిమిదయి పోయిందండీ! అందరూ వెళ్ళిపోయారు." ప్యూన్ అన్నాడు.

"ఎనిమిదయిందా?"

"ఇంటిదగ్గిర కొంచెం—" నసిగాడు ప్యూన్.

"పని వుంది. వెళ్ళు. నైట్ వాచ్‌మన్‌కి తాళాలు నేను ఇచ్చి వెళ్తాలే." అన్నాడు షణ్ముఖం.

జవాను నమస్కారంచేసి వెళ్ళిపోయాడు.

షణ్ముఖం మెడమీద చెయ్యిపెట్టుకొని వెనక్కు విరుచుకున్నాడు. మెడ నొప్పిగా వుంది.

ఎదురుగా బోసినవ్వులతో పలకరిస్తున్న గాంధీ మహాత్ముని పటం కన్పించింది.

ఆ ముఖంలో ఎంత ప్రశాంతత ! నవ్వులో ఎంత చల్లదనం ! ఆ కళ్ళలో ఎంత వెలుగు ! ఎంత నిరాడంబర జీవి ? తనకేం తక్కువని వంటినిండా బట్ట కూడా కట్టుకోకుండా సన్యాసిగా బతకాడు ? ఎవరికోసం ? తనకోసం కాదు. తన దేశంకోసం ! తన దేశంలోని ప్రజల కష్టాల నివారణకోసం ! ఎన్ని బాధలు పడ్డాడు ! ఎన్నిసార్లు జైలుకు వెళ్ళాడు ! ధన్యజీవి ! మానవజన్మ అంటే అది.

మరి తనో ! తన ఇంట్లోవారి కష్టాలను కూడా తీర్చలేకుండా వున్నాడు. పైగా విసుక్కుంటున్నాడు ? తన బిడ్డల్నే తను సుఖపెట్టలేకపోతున్నాడు.

గాంధీజీ లోక కల్యాణంకోసం జైలుకు వెళ్ళాడు. స్వరాజ్యం తెచ్చాడు మరి తనూ, తనలాంటివారూ ఇంకా ఇలాగే వున్నారేం ?

క్షణం తీరికలేని పని, ఎప్పుడూ ఎలుగ్గొడ్డులా అరిచే ఆఫీసరూ, శరీరాన్నీ, ఆత్మనూ, అమ్ముకొని సంపాదించే నెల జీతం రెండువందల రూపాయలూ, క్షణకాలం శాంతిలేని కొంపా. ఎప్పుడూ ఏడుస్తూ ఎదురయే ఇల్లాలూ, సాధించే తల్లీ, అది కావాలి ఇది కావాలి అని ఏడ్చే పిల్లలూ, ఎప్పుడూ రోగాలూ, మందులూ....

'ఖంగ్ ఖంగ్' చిన్నకొడుకు దగ్గు.

'నాన్నా, నాన్నా.' జబ్బుతోవున్న చిన్న కూతురి కలవరింత.

"జామెంట్రీ బాక్స్" పెద్దకొడుకు నిద్రలో.

"ఇవ్వాళైనా పెందలాడే వస్తారా ?" కలలో పలకరిస్తూ భార్య.

'ఒరే నాయనా ! ఇంట్లో సరుకులు నిండుకున్నా యిరా !' మూగగా తల్లి గొణుగుడు.

షణ్ముఖం చెవులు మూసుకున్నాడు. అయినా మాటలు విన్పిస్తూనే వున్నాయి.

'హే ! మహాత్మా. నా కళ్లు తెరువు. నాకు వెలుగును ప్రసాదించు ! నాకు జ్ఞానబోధ చెయ్యి. నన్నేం చెయ్య మంటావ్ ?' గాంధీ మహాత్ముని ఫోటోకేసి చూస్తూ పైకే అన్నాడు షణ్ముఖం.

గోడ గడియారం తొమ్మిది కొట్టింది. క్యాష్‌బుక్ క్లోజ్‌చేసి క్యాష్ బాక్సు తీశాడు. క్యాష్ లెక్క పెట్టుకున్నాడు. సరిపోయింది. ఆఫీసరు ఇంటికి వెళ్ళాలా వద్దా అనే ఆలోచనలో పడ్డాడు.

మహాత్మునికేసి చూశాడు. రెండు చేతులూ జోడించి నమస్కరించి స్వామీ ! జ్ఞానోదయం అయింది అన్నాడు.

షణ్ముఖం ఇంటికి చేరేప్పటికి పది దాటింది.

అందరూ నిద్రపోయారు.

ఆదిలక్ష్మి మాత్రం దర్వాజాకు చేరబడి జోగుతూ వుంది.

షణ్ముఖం భార్యకు తగలకుండా లోపలకు వచ్చాడు.

అలికిడికి ఆదిలక్ష్మి కళ్ళు తెరిచింది. భర్తను చూసి లేచి నిల్చొంది.

'ఏమండీ!' ఆదిలక్ష్మి ఏడుపు గొంతు.

షణ్ముఖం కసిగా వెళ్ళి తలుపులు బిగించుకున్నాడు.

మూసుకున్న తలుపులకేసి చూస్తూ నిట్టూర్పు విడిచింది.

* * *

"ఒరేయ్ పెదబాబూ! వెళ్ళి నాన్నను లేపరా ఎనిమిది దాటింది. ఇంకా నిద్రేమిటి!" కొడుకుని పిల్చి అన్నది ఆదిలక్ష్మి.

ప్రసాదు తలుపు కొట్టాడు. తలుపులు తెరుచుకున్నాయి. తండ్రి పడుకునే నులకమంచం ప్రసాదు ముఖంలోకి బోసిగా చూసింది.

"అమ్మా? నాన్న కన్పడ్డంలేదు?" బిక్కమొహంతో అన్నాడు ప్రసాదు.

ఆదిలక్ష్మి మాటా పలుకూ లేకుండా కుప్పకూలి పోయింది.

'ఒరే నాయానా! ఏమైపోయావురా' తల్లి రాగాలు పెట్టసాగింది.

మధ్యాహ్నం పోలీసులు షణ్ముఖం ఇంటిని ముట్టడించారు. ఇల్లూ, దొడ్డి అంతా సోదా చేశారు. ఇంట్లో అడగాల్సిన ప్రశ్నలు అడిగి పోలీసులు వెళ్లిపోయారు.

వీధి వాకిలి ముందు జనం చేరారు.

'మనిషి చూస్తే బుద్ధిమంతుడిలా కన్పించేవాడు.'

'బాగా చదువుకున్నవాడు! ఇదేం పని'

"ఒకటా రెండా....ఇరవై వేలు...." తలా ఒక మాట అంటున్నారు.

ఆదిలక్ష్మి బిడ్డల్ని ఒళ్ళో పడుకోబెట్టుకొని కుళ్లి కుళ్లి ఏడుస్తో వుంది.

తల్లి మంగమ్మ గుండెలు బాదుకుంటూ భోరు భోరున ఏడుస్తో వుంది.

మూడోరోజు రాత్రి ఆదిలక్ష్మి అన్నయ్య రంగనాథం విజయవాడనుంచి వచ్చాడు.

'అన్నయ్యా!' అన్నను చుట్టుకొని ఆదిలక్ష్మి గుండెలు పగిలేలా రోదించింది.

"ఊరుకో అమ్మాయ్! ఏం చేస్తాం రేపు కృష్ణా ఎక్స్‌ప్రెసుకు వెళ్తాం. సామాను సర్దు!" అన్నాడు రంగనాథం.

"నీ సంసారమే అంతంత మాత్రంగా వుందే ఇంతమందినీ తీసుకెళ్లి నువ్వేం చేస్తావ్ అన్నయ్యా?" ఏడుస్తూనే అన్నది.

"పోయినవాడు పోయినా—గుడ్డిలో మెల్లగా ఒక దారి చూపించి పోయాడులే. నీ బిడ్డలు చదువుకొని ప్రయోజకులు అయిందాకా సుఖంగా బతకొచ్చులే!" చెల్లెలు చెవి దగ్గిర చిన్నగా అన్నాడు రంగనాథం.

ఆదిలక్ష్మి వెర్రిదానిలా అన్నయ్య ముఖంలోకి చూసింది.

'ఊఁ త్వరగా సామాను సర్దుకో! మళ్ళీ చీకటితోనే లేవాలి.' అన్నాడు రంగనాథం.

(ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్ర వారపత్రిక దీపావళి స్పెషల్ 1975)